

Gaján Éva

Fél évszázad a föld alatt

**A Vajda Lajos Stúdió
jubileumi kiállításai**

VLS-pince, Vajda Lajos Múzeum,
MűvészetMalom, Szentendre,
2022. X. 30-ig

*Be szeretne
Lerohanni a lépcsőkön
Vagy [...]
Táncot ropni
Vagy egyszerűen leülni [...]
Hogy megpihenjen
Vasko Popa: Szék*

FÉL100MÉLY ÉV 1 PINCEMŰHELYBEN

Mire asszociálunk a fenti kiállításcímről, s egyáltalán, ha a Vajda Lajos Stúdió kerül szóba? Underground, amatőrök, 3T, idő (változás, változatlan) – nekem kapásból ezek a kifejezések jutnak eszembe. Maguk a vajdasok kezdetől fogva szinkronban voltak korukkal, sőt hazai viszonylatban sok szempontból megelőzték azt műveikkel, előremutató művészi magatartásukkal – de ez az állítás kétségtelenül részletesebb igazolásra vár.

Mi jellemezte ezt a művészi magatartást? Lényege az efZámbó István-féle „edwinizmus” sokat idézett jelmondatával foglalható össze: „zászló, melyet olyan szél lobogtat, ami nem fúj”. Alapvetően a szabadság problé-

MAGYARÓSI Éva:
Qana utolsó napjai,
2021, HD-animáció,
04' 45"
Fotó: Deim Balázs /
Ferenczy Múzeumi
Centrum
A művész jóvoltából
↓

Mozgalmas hétvégéjük volt a művészetbarátoknak, akik a Múzeumok Őszi Fesztiválja keretében sietve végiglátogatták Szentendrén azokat a kiállításokat, amelyek a rezsiárak változása miatt a tervezettnél jóval korábban, október 30-án zártak be. Az alábbi szöveg a VLS jubileumi kiállításairól nyújt ízelítőt.

↑
 TÓTH Eszter –
 CSATÓ Máté:
Attitude Devant, 2022,
 installáció, 46×42×67 cm
 Fotó: Deim Balázs /
 Ferenczy Múzeumi
 Centrum
 A művészek jóvoltából

máiról volt tehát szó. És persze tenni akarásról, a világ megismerése iránti vágyról, az önmegvalósításról s még valamiről, ami szintén a szabadsággal függ össze, s amit talán úgy nevezhetnénk meg, hogy ideológiamentesség. Pontosabban az ideológiáktól való ösztönös tartózkodás és helyette a saját élmények alapján szőtt magánmitológikba való visszahúzódás.

Az ötven évvel ezelőtti célkitűzéshez képest a mostani kiállítás nem szolgált nagy meglepetéssel. Viszont a tagok közül azok, akik elhozták munkáikat, nem okoztak csalódást. A tárlat összességében nem maradt el az azonos időben zajló nemzetközi képzőművészeti seregszemlék, például az Art Market Budapest nivójától. Érdekes erre az összehasonlításra egy pár mondatot szólni. A Bálna kiállítótereiben sétálva számos szentendrei alkotó művével lehetett találkozni, köztük VLS-tagokéival is (például Szirtes János, Deim Balázs). Feltűnően sokan ugyanazokat a steril neonszíneket használják, amilyeneket például Szirtes is gyakran alkalmaz nagy méretű táblaképein. A feldolgozott témák szempontjából szintén volt hasonlóság. A Bálnában a Dél-Amerikából és Kelet-Ázsiából érkező kiállítók a világtengerek állapotáért és a globális problémákért aggódnak, Szentendrén, a Vajda Lajos Stúdió pinceműhelyében szintén megjelentek a mindenkit foglalkoztató ökológiai kérdések – így Magyarósi Éva líraian szép, misztikus és mesészerű álomvideóján (*Qana utolsó*

nappjai, 2021) és Szurcsik József ember nélküli, kihalt tájat ábrázoló festményén (*Égi jelek I., Tájkép öt holddal*, 2021).

Gyakran az *arte povera*, a „szegény(es) művészet” kifejezés illene rájuk az egyszerű, minden hivalkodástól mentes helyszínen, a művek anyagának és technikájának viszonylagos olcsósága és a marketing szinte teljes hiánya miatt. Bár ez utóbbiban jelentős változás tapasztalható (a rendszeresen megjelenő, jó minőségű katalógusokat Margit Szabolcs és Récsy Manyi Eszter jegyzi, s főleg az ő aktivitásuk hatása érződik a webes felületeken is). Szentendrén több volt az empátikus érzések, a szorongások kivetítése a festményeken és videókon (Almási Gertrud: *Maigret a Sánc közben*, 2016; Baksai József: *Dőlni ne hagyd*, 2020; Margit Szabolcs: *Ugyanaz*, 2020), de jelentős szerepet kapott a jó értelemben vett geg (drMáriás: *Kádár János Leonardo műtermében*, 2022; Szolnoki József: *Az ember, aki majdnem átugrotta az árnyékát*, 2019), a groteszk művészettörténeti utalás (Szirtes János: *Rőzsehordó asszony*, 2022) és az esztétikusan láthatóvá-hallhatóvá tett filozofikus gondolat is (Nagy Barbara: *Megy a világ*, 2022).

A kiállításon szereplő örömdetesesen sok fiatal (Benkovits Balázs, Bereznai Tamás, Csató Máté, Deim Balázs, Fodor János, Magyarósi Éva, Margit Szabolcs, Molnár Ágnes Éva, Tóth Eszter), középkorú vagy idősebb művész (Baksai József, Balogh István Vilmos, Bukta Imre, Csontó

Lajos, Deim Péter, Győrffy Sándor, Krizbai Sándor, feLugossy László, drMáriás, Pacsika Rudolf, Selényi Károly István, Szolnoki József, Szirtes János, Szurcsik József, Tasnádi József, Tóth István, Vincze Ottó, efZámbó István) és a már eltávozott tagok (Almási Gertrud, Bernáth(y) Sándor, Gosztola Gábor, Sz. Varga Ágnes Kabó) említése mellett szólni kell az „alapító atyákról”. efZámbó István most mintha kissé a háttérbe húzódott volna – legalább is ami a kísérőrendezvényeket illeti (nyitó- és záróbuli, koncert és performanszok) –, de azért a *Mindenki más-képp forog a sírjában* című, vadonatúj táblaképével hozta a szokott formáját, és öt évtized alatt kialakított motívumkincsének elemeiből (lyukas koporsó, piros fazék, pöttyös labda, fenyőfa stb.), valamint abszurd és a mű címében aforizmaszerűen összesűrített bölcsességéből ismét sikerült gondolatébresztő és a szemnek is tetsző képet alkotnia. Fiatalkori barátjának és szellemi társának, feLugossy Lászlónak szerénységével együtt is szuggesztív személyisége pedig az egész kiállításra kihatott. Az ő *A vakság mámora* nem az álvakság hámore nem című, neodadaista költeményének előadásával kezdődött a program, s a terem végében elhelyezett műve (*Elvonatkoztatni*, 2022) mintegy lezárta a kiállítást. Videóinstallációja pedig (*Nyolc perc a dalai lámával*, 2022) mindenképp megérte a befogadására fordított időt.

A VLS-TAGOK ÖNÁLLÓ KIÁLLÍTÁSAI

Egy művészeti csoport működésének az is értékmérője lehet, hogy tagjai külön-külön mennyire sikeresek. Ebből a szempontból a Vajda Stúdió igazán büszke lehet: csoportos kiállításukkal egy időben több tagjuknak is volt önálló tárlata. Csontó Lajos *Egybeesés* címmel állította ki régebbi és újabb, analóg és digitális, saját készítésű és talált fotóit a szentendrei Vajda Lajos Múzeum alsó szintjén kialakított, PhotoLab nevű helyiségben (kurátor: Kopin Katalin). Képeit, melyek jelentőségüket, erejüket veszítették az idő múlásával a fényképek a mobiltelefonia, az internet és

a közösségi médiák hatására bekövetkezett dömpingje miatt, Csontó átalakította, elhomályosította, egymással kombinálta, hogy ezáltal új értelmet nyerjenek. Módszere emlékeztet Erdély Miklós manipulált fotóira, fotogramjaira, de érzésem szerint azok transzcendens jellege nélkül. A nézőben keletkező hiányérzetre szándékosan rájátszik a megvalósítás efemer jellege: a plakátszerű, zömmel fekete-fehér, cím és keret nélküli printek szöggel-gombostűvel vannak rögzítve a terem falára. Ennek a látszólagos igénytelenségnek ellentmond a képek elkészítésének gondossága. Bonyolult rétegzettségük először megállítja, majd a sokadik kép után arra készíti a nézőt, hogy ne az egyes darabok esetleges és múltó tartalmán tűnődjön, inkább a látvány egészét próbálja felfogni a képek elértektelenedésének szimbólumaként, utat engedve saját képzetársításainak.

Képtelenség címmel valósult meg Pacsika Rudolf kiállítása a MűvészetMalomban (kurátor: Prosek Zoltán). Kapcsolódó programként itt is (mint a fotókiállításon) meghívott előadók tárlatvezetésén vehetett részt a közönség. Pacsika stílusát rokonítja Csontóéval a művek „olcsósága”, ám itt nem a lírai, hanem a gunyoros hangvétel dominál. A megszokott használati tárgyak leleményes átalakításából, „buherálásából” létrejött szokatlan műtárgyak jelképként való használata Pacsikánál széles műveltséggel és a társadalmi kérdések iránti érzékenységgel párosul. Hőszigetelő fóliából készült konténerterherautó-makettjével s az ahhoz készült videóval annak a hetvenegy szír, afgán és iraki menekültnek állított emléket, akik 2015-ben megfulladtak egy Szerbiából Magyarországon át Ausztriába tartó hűtőkocsiban.

Végül visszatérve a Vajda-pincébe: *Az idej nyár leg-szebb pillanatai* címmel Szirtes János videóperformanszai követték a csoportos kiállítást. A tizenöt, egyenként 2-3 perces kisfilm mindegyike a főzésről szól. A művész a saját kertjében süt-főz gondosan előkészített húsokból, éppen akkor leszedett, friss zöldségekből. A szemet gyönyörködtető és ínycsiklandozó látvány a tévében meg-

↑
NAGY Barbara:
Megy a világ, 2022,
HD-videó, 01' 13"
Fotó: Deim Balázs /
Ferenczy Múzeumi
Centrum
A művész jövőtárból

drMÁRIÁS: Kádár
János Leonardo
mütermében, 2022,
giclée-print,
40×30 cm
Fotó: Deim Balázs /
Ferenczy Múzeumi
Centrum
A művész jóvoltából
→

szokott főzőműsorokhoz hasonlóan szinte odaszögezi a nézőt – ezúttal nem a fotelba, hanem a Vajda-pince macskakővel burkolt padozatára. Ám az elkészült remek ételek végül nem a háziak asztalára kerülnek. Ehelyett a szakács egy-egy tányérnyit kegyeletteljesen a kert egy távolabbi pontján előre kiásott gödörbe helyez, melyet azután gondosan betemet. Külön ki kell emelni Szirtes „színészi” teljesítményét. Teljesen eszköztelenül, őszintén, saját magát adva „játszik”, Alfonzót idéző blazírtságával mégis sikerül megrendítenie közönségét. (A remek operatőri munka Molnár Ágnes Évát dicséri. A videók némelyikén feltűnik a csecsemő Szirtes Samu, valamint Vilmos kutya, az összehatáshoz pedig spontán hangeffektekkel járultak hozzá a zajos szomszédok.) A megnyitó végén az alkotó a *dr. Habil kifőzdéje* című akció keretében a helyszínen bográcsban elkészített egytálétellel látta vendégül a fáradt (és akkorra már nagyon éhes) tárlatlátogatókat.

A fentebb ismertetett kiállításokkal nagyjából egy időben zajlott, zajlik vagy hamarosan nyílik Szentendrén, Budapesten, Szolnokon, Pomázon és Leányfalun további VLS-tagok vagy a csoporthoz közel álló művészek – Ásztai Csaba, Bukta Imre, Deim Pál, Gosztola Gábor, Nagy Barbara, Szurcsik József, Tzortzoglou Georgios (Yorgos) – önálló kiállításai.